

УДК 388.005:633.1:631.53.01

ДАНИЛКО І. М.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м Київ

НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ ТА НАСІННИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Доведена важливість системного підходу до розгляду питань ефективності функціонування селекції та насінництва зернових культур у науково-дослідних установах, за яким важливим є врахування господарських операцій на всіх стадіях процесів зазначених галузей. Наголошується на доцільності активізації процесів селекції та насінництва зернових культур на основі опрацювання маркетингових принципів діяльності. Доводиться важливість врахування положень теорії конкуренції й фірми під час формування та реалізації стратегії і тактики НДУ. Підтверджується важливість належного організаційно-економічного забезпечення зазначених господарських процесів. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності селекції та насінництва зернових культур. У межах опрацювання функціонального підходу до забезпечення господарської діяльності науково-дослідних установ визначено механізми організаційно-економічного забезпечення виробництва та реалізації добазового та базового насіння.

Ключові слова: організаційно-економічне забезпечення, виробництво, реалізація, добазове та базове насіння зернових культур, науково-дослідні установи, підвищення ефективності.

DANYLKO I.

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economy", Kyiv

DIRECTIONS AND MECHANISMS OF IMPROVEMENT ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PROVIDING SELECTION AND SEEDING OF CEREALS IN SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTIONS OF UKRAINE

The importance of the system approach of issues of the efficiency of the functioning of the selection and seed-growing of cereals in scientific research institutions is reasoned, according to which it is important to take into account economic operations at all stages of the processes of the branches. The expediency of activating the processes of selection and seed-growing of cereals on the basis of mastering of marketing principles of activity is noted. The necessity of taking into account the provisions of the theory of competition and firm in the formation and implementation of the strategy and tactics of scientific research institutions is proved. The importance of proper organizational and economic providing of these economic processes is confirmed. The directions of increasing of the efficiency of selection and seed-growing of cereals have been substantiated. The mechanisms of organizational and economic providing of production and realization of primary and basic seeds have been determined within the framework of elaboration of a functional approach to ensuring the economic activity of scientific research institutions.

Key words: organizational and economic providing, production, realization, primary and basic seeds of cereals, scientific research institutes, increasing of the efficiency.

Постановка проблеми. Науково-дослідні установи (НДУ) є окремою групою суб'єктів господарювання, яким властива специфіка щодо порядку фінансового забезпечення вирішення завдань власного розвитку. Це обумовлено особливостями фінансування їх діяльності, коли одна частина коштів надається державою (для виконання науково-дослідної тематики за фундаментальним та прикладним напрямами досліджень), а друга частина отримується від споживачів (внаслідок реалізації власної продукції або послуг, одним з елементів якої є добазове та базове насіння зернових культур). Саме в ході вирішення проблеми збільшення частки та обсягу власно зароблених коштів, науково-дослідні установи повинні свою діяльність підпорядковувати під ринкові вимоги, за рахунок посилення контакту зі споживачами. Опанування ринковими засадами здійснення господарської діяльності тісно мірою пов'язано з її належним організаційно-економічним забезпеченням. У зв'язку із цим, актуальним у науковому та практичному відношенні є вибір теми даної статті та переліку її питань.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Визначення ролі підприємницької діяльності та її організаційно-економічного забезпечення було предметом уваги багатьох вчених. Серед іноземних дослідників даних питань можна зазначити таких, як А. Гатаулін [4], В. Кардаш [1], Р. Коуз [2], Н. Г. Менкьою [5], М. Портер [7], П. Самуельсон [8], Дж. Хікс [9], Е. Чемберлін [10], О. Уільямсон [13]. Дослідженню окремих аспектів організаційного та економічного забезпечення здійснення підприємницької діяльності також присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених, як О.В. Боднар [12], Ю.О. Лупенко [3], М.Й. Малік [3], Г.А. Орехівський [6], П.Т. Саблук [11], О.М. Шпичак [11, 12] та багатьох інших.

Узагальнення положень наукових робіт вище зазначених авторів дає нам підстави стверджувати про важливість проблеми організаційно-економічного забезпечення функціонування суб'єктів підприємництва, зокрема виробництва та реалізації добазового та базового насіння.

Мета статті полягає у розкритті напрямів та механізмів удосконалення організаційно-економічного забезпечення виробництва та реалізації добазового та базового насіння зернових культур у науково-дослідних установах України.

Виклад основного матеріалу. Однією з відмінностей діяльності науково-дослідних установ в ринкових умовах є необхідність вирішення питання додаткового фінансування, що пов'язано зі збільшенням обсягу реалізації продукції або послуг. Здійснення ефективної господарської діяльності НДУ повинно виходити із розуміння закономірностей їх функціонування на ринку. Відносно нашого предмету уваги слід зазначити її тісну пов'язаність із теорією фірми та теорією конкуренції. У зв'язку з цим усвідомлення відправних позицій даних теорій сприятиме підвищенню ефективності їх функціонування на ринку.

Певну частину коштів НДУ отримують для виконання державного завдання зі здійснення науково-дослідних робіт фундаментального та прикладного характеру. Під цю діяльність державою здійснюється фінансування у межах можливостей державного бюджету. Проте навіть цієї суми не вистачає для здійснення повноцінних наукових досліджень для компенсації витрат та фінансування інших завдань розвитку. Науково-дослідним установам слід приділяти значну увагу збільшенню частки власно зароблених коштів, керуючись при цьому ринковими принципами у своїй роботі.

Під час вирішення завдання забезпечення ефективного функціонування суб'єктів економіки, зокрема науково-дослідних установ, у ринкових умовах корисним є розуміння теоретичних основ, що значною мірою пов'язано з теорією фірм (організацій). В цілому теорія фірми (Theory of the Firm) розглядає особливості визначення цілей розвитку та прийняття господарських рішень фірмами залежно від впливу чинників зовнішнього середовища. Залежно від рівня прибутковості роботи цілями фірм можуть бути максимізація прибутку, мінімізація витрат. Ці цілі можна назвати як цілі першого порядку. Якщо у фірми налагоджена робота, то нею розглядається питання підвищення прибутковості її господарської діяльності. Така постановка цілі не може розглядатись фірмою, що має збиткові результати роботи, для виправлення яких, у першу чергу, її керівництвом буде ставитись завдання мінімізації витрат. Крім цілей першого порядку, фірми приймають рішення по інших цілях, т.з. цілей другого порядку. Це може бути питання обсягів виробництва продукції, послуг, розподілу товарного асортименту, встановлення рівнів цін на різні товари (послуги), визначення пріоритетних споживачів та товарних ринкових сегментів діяльності тощо.

Теорія фірм є багатогранною теорією. Дослідниками виділяється різна кількість наукових шкіл та наукових підходів до дослідження теорії фірми. У межах поточної статті зупинимось на трьох підходах до характеристики фірми – технологічному, інституційному та моделювання (оптимізаційному).

Основою дослідження фірми за технологічним підходом (Хикс Дж. [9], Чемберлін Е. [10]) є неокласичний розгляд мікроекономічних процесів. Даний підхід також має назву функціонального, оскільки ґрунтується на способі аналізу прийняття управлінських рішень фірмою. Він ґрунтується на припущенні про можливість визначення функції як закономірності з отримання максимально можливої кількості продукції в результаті комбінування наявних факторів виробництва, з урахуванням фактичного організаційного та техніко-технологічного рівня розвитку фірми. Факторами виробництва науково-дослідних установ України, як і більшості фірм, є праця, земля, капітал та підприємницька здібність. Зазначену функцію у межах даного підходу називають виробничою. Теоретична проблема за даним підходом полягає у визначенні особливостей впливу чинників зовнішнього середовища та в обґрунтуванні оптимального співвідношення між витратами та випуском продукції. Однією з ключових позицій неокласичного розгляду фірми є поділ функцій між фірмою та ринком. За фірмою закріплюється функція виробництва товару, у той час як за ринком – функція обміну товарів між фірмами.

Однією із центральних проблем при технологічному підході розгляду фірми є проблема визначення її оптимального розміру. Загально визнаним є ефект зростаючої віддачі від масштабу господарської діяльності або ефект економії на масштабах виробництва. В господарській практиці збільшення прибутковості зі збільшенням масштабів виробництва стикається із проблемою погіршення керованості, відповідно чого важливим є збалансування розміру господарської одиниці, обсягу отриманого прибутку та рівня керованості нею. Досягнення зазначеного стану господарюючим суб'єктом характеризує ситуацію із можливістю максимального використання ефекту масштабу виробництва. Наприклад, для науково-дослідної установи-виробника базового та базового насіння ефект масштабу буде використаний повністю, за отримання максимального рівня урожайності та обсягів виробництва за різними репродукціями сортів сільськогосподарських культур на наявній площі ріллі за повного (у межах технологічних селекційних вимог) використання сільськогосподарської техніки. За цих умов збільшення ефекту масштабу буде потребувати оренди додаткової земельної площі, у свою чергу, для обробітку якої та отримання додаткової селекційної продукції слід на умовах оренди або купівлі придбати додаткові одиниці спеціальної селекційної та сільськогосподарської техніки.

Розгляд фірми, за технологічним підходом, відбувається за принципом «чорного ящика», на «вході» якого є різне співвідношення ресурсів або факторів виробництва, а на «виході» – певна кількість товару або продукції. При цьому слід відзначити, що у межах даного підходу, як правило, не дається пояснення того, що відбувається всередині такого чорного ящика.

Окремим напрямом інституційної теорії є окрема теорія фірми, яка виникла як альтернатива до неокласичного або технологічного підходу (Коуз Р. [2], Уільямсон О. [13]). Одними з ключових питань даного підходу вже виступає не максимізація розмірів фірми та обсягу отриманого нею прибутку. Предметом уваги представників даного підходу вже є сама фірма, витоки її виникнення, закономірності

функціонування й розвитку та причини зникнення. У межах даного підходу фірма розглядається як специфічний економічний інститут, процес та результати функціонування якого залежать від таких понять, як спосіб організації внутрішньої структури, опортуністична поведінка, асиметричність інформації, трансакційні витрати, особливості укладання та виконання контрактів тощо.

Особливість організації внутрішньої структури фірм та кількість структурних підрозділів залежать від масштабів виробництва та специфіки технологічних процесів. Наприклад, для науково-дослідної установи, що здійснює роботи з селекції на насінництва однієї зернової культури, доцільним буде наявність одного технологічного підрозділу зі спеціалізованого виконання зазначених робіт, в доповнення до якого установою можуть бути організовані допоміжні обслуговуючі підрозділи. У випадку проведення досліджень з селекції на насінництва по одній культурі, але вже у різних кліматичних зонах (підзонах), що розташовані на далекій відстані між собою, доцільним в організаційному відношенні вже є створення декількох підрозділів, залежно від кількості селекційних та виробничих ділянок по кліматичних підзонах.

Дослідниками інституційної теорії фірми відзначено, що суттєвим чинником ефективності функціонування фірм на ринку є зацікавленість працівників у результатах своєї роботи. В цьому відношенні слід відзначити, що багато сучасних фірм представляють собою багаторівневі розгалужені структури, де для представників кожного виробничого або управлінського рівня характерною є наявність властивих для них інтересів. Одне з протиріччя може полягати у наступному, що більш вищий рівень керівництва прагне передати більший обсяг роботи на більш нижчий рівень, який, у свою чергу, буде чинити супротив таким діям. В цьому відношенні для вищого рівня керівництва важливим є моніторинг можливої опортуністичної поведінки та консолідація (у тому числі за рахунок матеріального стимулювання) різних рівнів управління та працівників на ефективне виконання цілей фірми.

Суттєвою ринковою проблемою, що відзначається представниками інституційної теорії, є проблема асиметричної інформації, що характеризує собою ситуацію, за якої серед потенційних учасників контракту (угоди) одна сторона на відміну від іншої володіє важливою інформацією про кількість та якість товару. Ринки, на яких одні учасники знають про товари більше ніж інші учасники, є ринками з асиметричною інформацією. Здебільшого більшою інформацією про товар володіє його продавець, а меншою – покупець. Проблема асиметричності інформації є небезпечною проблемою як для ринку, так і для задоволення потреб споживачів. Одним з результатів наявності асиметричності інформації на ринку буде витіснення високоякісних товарів низькоякісними, що визначається як «негативний відбір». Внаслідок цього результатом безконтрольності асиметричної інформації може бути витіснення якісних товарів з ринку. В цьому відношенні важливою є роль держави, яка повинна бути на захисті фірм, що виробляють якісний товар. Механізмами зменшення негативного відбору є: стандартизація, сертифікація продукції, введення торговельних марок. Виробникам високоякісної продукції доцільно використовувати наступні ринкові принципи боротьби з недобросовісною конкуренцією:

– принцип складнодоступності підробки – споживачі більше довіряють виробникам такого товару, який складно або не доцільно підробити;

– принцип повного розкриття інформації про товар та фірму. Якщо одним з провідних учасників ринку з певним рівнем попиту використовується повна інформація про характеристику товару та фірму, то це привертає до нього довіру додаткових споживачів і примушує інших учасників ринку на аналогічні кроки. Використання даного принципу сприяє усуненню з ринку неякісних товарів.

Представниками інституційної теорії, зокрема Р. Коузом [2] зазначається, що фірми є доповненням ринку, які ними розглядаються як альтернативні способи економічної організації. Кожний підприємець визначає, в який спосіб для нього більш раціональним та ефективним буде здійснення угоди: шляхом здійснення ринкової трансакції або за рахунок створення фірми та переведення зовнішніх ринкових трансакцій у внутрішні. У межах даної теорії робиться акцент на важливості врахування трансакційних витрат або витрат з укладення угод. У свою чергу, у кожній угоді важливим є регламентування порядку та обсягу передачі прав власності та обов'язків й повноважень сторін тощо.

Останніми десятиріччями вагомості набирає підхід з формування моделей фірм, моделювання різних господарських процесів та вирішення оптимізаційних задач їх функціонування. Представниками даного підходу акцент вже робиться саме на визначенні порядку комбінування ресурсів та визначенні оптимальних пропорцій такого комбінування (Гатаулін А.М. [4], Кардаш В.А. [1]).

Підвищення ефективності господарської діяльності наукових установ у виробництві та реалізації базового та базового насіння зернових культур тісною мірою пов'язане з опануванням ринкових принципів та механізмів у їх роботі. Важливим у цьому є вивчення ключових позицій такого теоретичного напрямку, як теорія конкуренції.

Конкуренція є ключовим елементом системи ринкових відносин. Ринки характеризуються через розвиток конкуренції та конкурентних відносин. Г. А. Орехівський [6] зазначає, що конкуренція є економічним важелем, що активізує економічні процеси, вводить фактор змагальності щодо доступу до обмежених ресурсів суспільства.

Виникнення і розвиток конкуренції відбувається в процесі розвитку простого товарного виробництва. М. Портер [7] акцентує увагу на тому, що становлення діючої сили конкуренції

супроводжується розвитком обмінних процесів, виникненням грошей та приватної власності. Процес становлення капіталістичного способу виробництва в сільському господарстві супроводжувався зміною відрочної форми земельної ренти на грошову. Виробники сільськогосподарської продукції ставали все більше залежними від ринку та його коливань. Для забезпечення власної життєдіяльності їм доводилось слідкувати за змінами ринкових цін та прагнути проявляти кмітливість для більш успішного продажу виробленої продукції. В цей час відзначається активний розвиток конкуренції та конкурентних відносин.

Конкуренція є важливою складовою ринкового механізму, рушійною силою підприємництва. Узагальнення робіт зарубіжних авторів (Менкью Н.Г. [5], Портера М. [7], Самуельсона П. [8]), вітчизняних (Боднар О. В., Лупенка Ю.О., Маліка М.Й., Орехівського Г.А., Шпичака О.М., Саблука П.Т. [3, 6, 11, 12]) та інших дозволяє сформулювати основні умови розвитку конкуренції та формування конкурентного середовища, зокрема:

- економічна виокремленість та свобода суб'єктів ринкової економіки щодо вибору напрямів та порядку здійснення господарської діяльності;
- наявність значної кількості рівноправних та самостійних господарських одиниць, що функціонують на ринку;
- можливість та вміння отримати доход, що переважає витрати, за результатами господарської діяльності;
- можливість використання законодавчо визначеної частки доходу на власний розсуд;
- розвиток інформаційної інфраструктури та вільного доступу всіх учасників ринку до необхідної інформації;
- наявність нормативно-правової бази та інституційного забезпечення (норм, правил та методів господарювання) з антимонопольного регулювання та забезпечення розвитку конкуренції.

Саблуком П.Т., Шпичаком О.М. [11] та іншими підкреслюється, що конкуренція є вагомою рушійною силою розвитку економіки, складовою її господарського механізму. Конкуренція становить собою економічне суперництво та боротьбу між суб'єктами господарювання за більш вигідні умови купівлі сировини, товару та умови їх реалізації, за привласнення більшого рівня отриманого доходу в суспільстві за рівнями виробництва суспільного продукту. Конкуренція є об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, що впливає на суб'єктів господарювання як зовнішня примусова сила.

Лупенком Ю.О. та Маліком М.Й. [3] зазначається, що становлення капіталізму супроводжувалось активізацією конкуренції. Результатом розвитку цих взаємопов'язаних процесів було урізноманітнення об'єктів конкуренції. Це включення в сферу її дії поряд із сферою виробництва товарів, також і сфери послуг, об'єктів інтелектуальної власності, нових ринків та відповідних ним видів продукції. Ними також доводиться, що результатом розвитку конкурентних відносин стало урізноманітнення їх суб'єктів, які довели ефективність своєї роботи на ринку, а це □ в першу чергу держава та такі нові форми бізнесу як корпорації, синдикати, трести, картелі, конгломерати тощо. В цей період відзначається трансформація вільної конкуренції на регульовану.

Конкуренція як механізм проявляється через свої функції. Узагальнення наукових джерел [5, 6, 7, 8] дозволяє виділити такі функції конкуренції:

- 1) розподільча – зумовлює раціональний розподіл ресурсів в процесі здійснення господарської діяльності всередині суб'єктів ринкової економіки та між галузями економіки;
- 2) економії – обумовлює прагнення більш дешевої купівлі ресурсів;
- 3) активізуюча (стимулююча) – зумовлює підвищення ефективності господарської діяльності на маркетингових засадах з урахуванням вимог та можливості купівлі кінцевим споживачем;
- 4) адаптації – обумовлює майстерність пристосування до зміни ринкових умов;
- 5) інноваційна – обумовлює постійне дотримання вимог щодо пошуку та здійснення якісного техніко-технологічного, організаційного оновлення господарської діяльності для забезпечення підвищення ефективності, продуктивності праці та рівня конкурентоспроможності господарської діяльності;
- 6) пошуково-якісна – націлює суб'єктів пропозиції на пошук нових потреб споживачів та підвищення якості задоволення існуючих потреб.

Як за тематикою наукових досліджень, так і по госпрозрахунковій діяльності науково-дослідні установи спеціалізуються на різних питаннях, одними з яких є сукупність питань зі створення нових сортів зернових культур та збільшення обсягів виробництва добазового насіння таких сортів та виробництва й реалізації їх елітних репродукцій. Керівному складу НДУ слід усвідомлювати, що цілі діяльності ринкових суб'єктів можуть бути різними, але їх загальне спрямування полягає у збереженні або посиленні своїх позицій на ринку. Будь-яка ціль повинна бути формалізована. Тому і ціль відносно збереження та посилення ринкових позицій також потребує чіткого формулювання. Посилення ринкових позицій може бути виражене у збільшенні площі землекористування НДУ, збільшенні кількості сортів, обсягу отриманого прибутку і норми прибутку та частки ринку, що володіє НДУ за добазовим та базовим насінням зернових культур.

Науково-дослідні установи при здійсненні своєї господарської діяльності повинні керуватись ринковими принципами та прагнути підвищити рівень конкурентоспроможності своєї продукції, що вони пропонують на ринку. Напрями підвищення рівня конкурентоспроможності продукції селекції та насінництва у науково-дослідних установах України представлені на рис. 1.

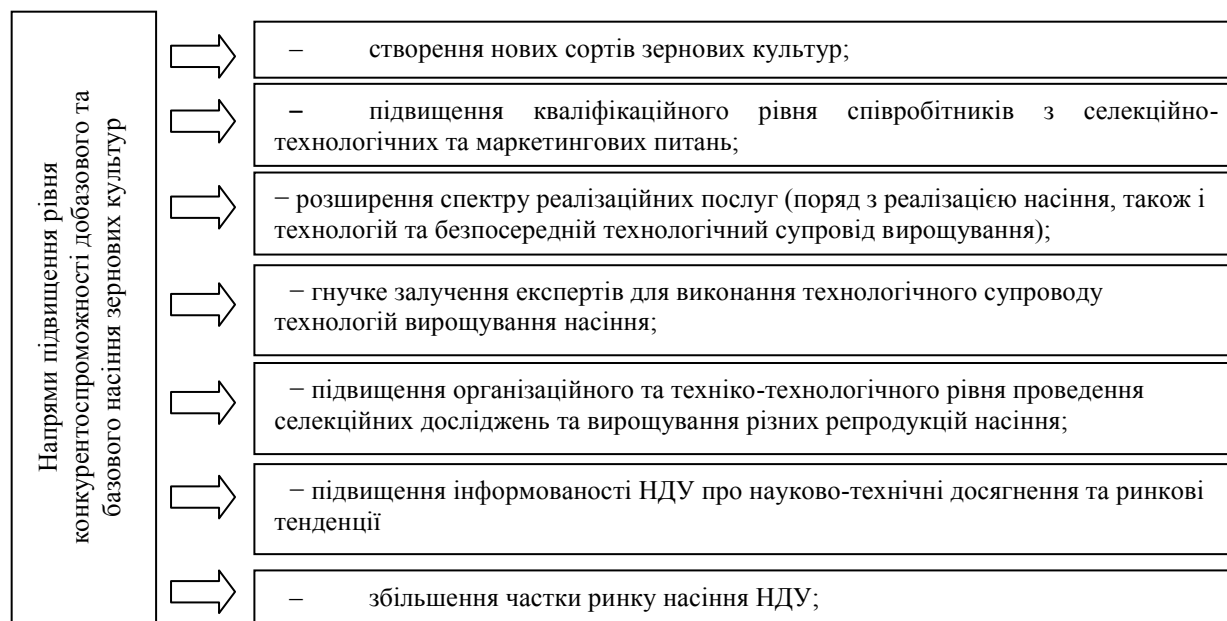

Рис. 1. Напрями підвищення рівня конкурентоспроможності добазового та базового насіння зернових культур у науково-дослідних установах України

* Джерело: сформовано автором

Виробництво добазового насіння є базовою проміжною ланкою між створенням батьківських форм (в економічному вираженні – витратна частина селекційних робіт) та елітних репродукцій (в економічному вираженні – витратна та дохідна частини). В ринкових умовах власники сортів прагнуть зберігати своє право власності та обмежено здійснюють реалізацію добазового насіння, яке використовується для виробництва базового насіння. Базове насіння є активним елементом реалізаційної політики суб'єктів селекції та насінництва. Переважною мірою відшкодування селекційних витрат по всіх сортозразках стає можливим за факту реалізації певного обсягу базового насіння. Відносно такої особливості важливістю в НДУ відзначається опанування системного підходу шляхом врахування вартісної складової всіх ланок процесів селекції та насінництва.

Основна ідея нашої статті полягає у доведенні важливості опанування науковими установами ринкових принципів роботи на ринку насіння зернових культур. В цьому відношенні важливим є не тільки визначення із параметрами виробництва та оптимальними пропорціями комбінування ресурсів, але й і у проведенні належного організаційно-економічного забезпечення процесів виробництва та реалізації насіння, що представлені у таблиці 1.

Науково-дослідні установи, здійснюючи господарську діяльність, витрачають ресурси для виробництва добазового та базового насіння зернових культур. Специфіка селекційного процесу в цілому полягає у тому, що новий сорт отримується на базі кращих сортових зразків. Але витрати здійснюються по всіх сортових зразках, з яких буде відібрано один (декілька), що стануть основою нового сорту, який буде реалізовуватись і сприяти відшкодуванню понесених на селекційний процес витрат. У зв'язку з цим важливим є обов'язкове врахування всіх витрат та їх розподіл по сортах, які користуються попитом на ринку. Одна з особливостей ринкового підходу у селекції на насінництві зернових культур полягає у точності врахування всіх понесених витрат та визначенні порядку їх розподілу за ринково пріоритетними сортами.

Висновки. Доведена важливість системного підходу при розгляді питань ефективності функціонування селекції та насінництва зернових культур у науково-дослідних установах, за яким важливим є врахування господарських операцій по всіх стадіях процесів селекції та насінництва.

Підтверджується, що теорія ринкової конкуренції має широке практичне застосування, а вивчення конкуренції є однією з найважливіших складових частин ринкових досліджень, яка створює основу для вироблення стратегії і тактики діяльності суб'єктів підприємництва на ринку. При формуванні стратегії та тактики суб'єктів селекції та насінництва важливим є врахування положень існуючих теорій фірм (неокласичної, інституційної, моделювання), окремі положення яких розкривають закономірності функціонування ринків насіння та доцільні підходи при прийнятті управлінських рішень НДУ на них.

Наголошується на важливості активізації процесів селекції та насінництва у науково-дослідних установах України. Напрямами підвищення ефективності господарської діяльності у селекції та насінництві зернових культур, поряд із створенням нових сортів, є підвищення організаційного та техніко-технологічного рівня проведення селекційних досліджень та процесів виробництва добазового та базового насіння, підвищення кваліфікаційного рівня персоналу та активізації маркетингових підходів у реалізації насіння. Запорукою підвищення ефективності процесів виробництва та реалізації насіння є належне

організаційно-економічне забезпечення здійснення всіх господарських процесів в НДУ. У межах опрацювання функціонального підходу до забезпечення господарської діяльності науково-дослідних установ визначено механізми організаційно-економічного забезпечення виробництва та реалізації доbazового та базового насіння.

Таблиця 1

Функціональне узгодження порядку удосконалення організаційно-економічного забезпечення виробництва та реалізації доbazового і базового насіння зернових культур у науково-дослідних установах України

Функції управління	Суть функцій		
	Управління НДУ	Особливості прояву по доbazовому та базовому насінню зернових культур	
		Виробництво та реалізація	Механізми організаційно-економічного забезпечення виробництва та реалізації
Планування	Визначення загальної стратегічної та основних цілей розвитку НДУ, в реалізацію яких планується співвідношення між загальними витратами по установі, обсягом бюджетного фінансування та суми надходжень від реалізації продукції за її видами	Планування параметрів виробництва доbazового та базового насіння зернових культур: обсягу виробництва та реалізації репродукції доbazового та базового насіння за сортами, необхідних для цього ресурсів та результатів господарської діяльності	Планування: - джерел та обсягів фінансового забезпечення виробництва (бюджетних та позабюджетних коштів); - рівнів цін та результатів господарської діяльності від реалізації за сортами; - організаційно-технологічного порядку здійснення селекційного процесу та виробництва доbazового та базового насіння; - організаційно-договірного порядку оформлення документів з купівлі ресурсів, розподілу внутрішніх витрат, реалізації насіння
Організація	Реалізація організаційних заходів з виконання намічених планових завдань за бюджетним та госпрозрахунковим напрямками діяльності	Реалізація організаційних заходів за комплексом технологічних процесів зі створення сортів зернових культур, виробництва і реалізації їх доbazового та базового насіння	Підбір більш кваліфікованого персоналу НДУ та зовнішніх експертів для кадрового забезпечення виробництва (укладення внутрішніх та зовнішніх угод). Вибір більш вигідних цін на ресурси та здійснення організаційних заходів з їх закупівлі. Укладення угод з реалізації доbazового та базового насіння за більш вигідними цінами.
Облік, аналіз, контроль	Ведення обліку аналізу та контролю за всіма складовими наукової та господарської діяльності установи	Ведення обліку аналізу та контролю у виробництві доbazового та базового насіння зернових культур	Проведення організаційних заходів з порядку ведення обліку, аналізу та контролю (включаючи ведення документів, визначення персональних відповідальних)
Регулювання	Визначення відхилень у плані здійснення наукової й господарської діяльності та порядку їх коригування для забезпечення досягнення запланованих результатів	Визначення відхилень у плані виробництва доbazового та базового насіння зернових культур та порядку їх коригування для забезпечення досягнення запланованих результатів	Визначення відхилень у плані організаційно-економічного забезпечення виробництва доbazового та базового насіння зернових культур (відхилення у рівнях запланованих цін на ресурси та продукцію; положень внутрішніх трудових угод та торговельних угод (контрактів), які не виправдали себе) та порядку їх коригування для забезпечення досягнення запланованих результатів

* Джерело: сформовано автором

Література

- Кардаш В.А. Экономика оптимального погодного риска в АПК / Кардаш В.А.. – М. : Агропромиздат, 1989. – 167 с.
- Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз; [пер. с англ.]. – М. : Новое издательство, 2007. – 224 с.
- Лупенко Ю.О. Развитие підприємництва та відносин власності / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік // Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент) : монографія / [Малік М.Й., Кропивко М. Ф., Булавка О. Г. та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – С. 98–127.
- Математическое моделирование экономических процессов в сельском хозяйстве [А.М. Гатаулин; Г.В. Гаврилов, Т. М. Сорокина и др.]; под ред. А.М. Гатаулина. – М. : Агропромиздат, 1990. – 432 с.

5. Мэнкью Н. Г. Принципы экономикс / Н. Г. Мэнкью. – 2-е изд., сокращ. – СПб : Питер, 2001. – 496 с.
6. Орехівський Г. А. Конкуренція і монополія / Г.А. Орехівський // Економічна теорія : навч. посібн. / [за ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука] ; 4-е вид. , перероб. та доп. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 158–170.
7. Портер М. Конкуренція / Потрер М. ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2005. – 608 с.
8. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон ; [за ред. О. Лищишина]. – Львів : Світ, 1993. – 495 с.
9. Хикс Дж. Р. Годовой обзор экономической теории : теория монополии / Дж. Р. Хикс // Вехи экономической мысли. Том 2. Теория фирмы / под ред. В. М. Гальперина. – СПб : Экономическая школа, 2000. – С. 329–353.
10. Чемберлин Э. Пропорциональность, делимость и экономия от масштаба / Э. Чемберлин // Вехи экономической мысли. Т. 2. Теория фирмы / под ред. В. М. Гальперина. – СПб : Экономическая школа, 2000. – С. 243–279.
11. Шпичак О. М. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків України / О.М. Шпичак, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, З.П. Ніколаєва, В.П. Білаш. – К. : ІАЕ, 2000.
12. Шпичак О.М. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні у контексті купівельної спроможності населення / О.М. Шпичак, О.В. Боднар // Економіка АПК. – 2013. – № 6. – С. 5–13.
13. Williamson O. E. The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract / Oliver E. Williamson // The Journal of Economic Perspectives. – Summer, 2002. – V. 16. – № 3 – P. 171–195.

References

1. Kardash V.A. Ekonomika optimalnogo pogodnogo riska v APK / Kardash V.A.. – М. : Agropromizdat, 1989. – 167 s.
2. Kouz R. Firma, ryinok i pravo / R. Kouz ; [per. s angl.]. – М. : Novoe izdatelstvo, 2007. – 224 s.
3. Lupenko Yu. O. Rozvytok pidpriemnytstva ta vidnosyn vlasnosti / Yu. O. Lupenko, M.I. Malik // Sotsialno-ekonomichni zasady rozvytku silskykh terytorii (ekonomika, pidpriemnytstvo i menedzhment) : monohrafiia / [Malik M.I., Kropyvko M. F., Bulavka O. H. ta in.]; za red. M. Y. Malika. – К. : NNTs IAE, 2012. – S. 98–127.
4. Matematicheskoe modelirovanie ekonomicheskikh protsessov v selskom hozyaystve [A.M. Gataulin; G.V. Gavrilov, T. M. Sorokina i dr.] ; pod red. A.M. Gataulina. – М. : Agropromizdat, 1990. – 432 s.
5. Menkyu N. G. Printsipyi ekonomiks / N. G. Menkyu. – 2-е изд., sokrasch. – SPb : Piter, 2001. – 496 s.
6. Orekhivskiy H. A. Konkurentsia i monopoliia / H.A. Orekhivskiy // Ekonomichna teoriia : navch. posibn. / [za red. V.O. Bilyka, P.T. Sabluka] ; 4-е vyd. , pererob. ta dop. – К. : NNTs IAE, 2004. – S. 158–170.
7. Porter M. Konkurentsia / Potrer M. ; per. s anhl. – М. : Vyliams, 2005. – 608 s.
8. Samuelson P. Ekonomika / P. Samuelson ; [za red. O. Lyshchyshyna]. – Lviv : Svit, 1993. – 495 s.
9. Hiks Dj. R. Godovoy obzor ekonomicheskoy teorii : teoriya monopolii / Dj. R. Hiks // Vehi ekonomicheskoy myisli. Tom 2. Teoriya firmyi / pod red. V. M. Galperina. – SPb : Ekonomicheskaya shkola, 2000. – S. 329–353.
10. CHemberlin E. Proportsionalnost, delimost i ekonomiya ot masshtaba / E. CHemberlin // Vehi ekonomicheskoy myisli. T. 2. Teoriya firmyi / pod red. V. M. Galperina. – SPb : Ekonomicheskaya shkola, 2000. – С. 243–279.
11. Shpychak O. M. Tsiny, vytraty, prybutky ahrovyrobnytstva ta infrastruktura prodovolchykh rynkiv Ukrainy / O.M. Shpychak, P.T. Sabluk, V.P. Sytnyk, Z.P. Nikolaieva, V.P. Bilash. – К. : ІАЕ, 2000.
12. Shpychak O.M. Problemy yemnosti vnutrishnoho spozhyvchoho rynku silskohospodarskoi produktsii ta prodovolstva v Ukraini u konteksti kupivelnoi spromozhnosti naselennia / O.M. Shpychak, O.V. Bodnar // Ekonomika APK. – 2013. – № 6. – S. 5–13.
13. Williamson O. E. The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract / Oliver E. Williamson // The Journal of Economic Perspectives. – Summer, 2002. – V. 16. – № 3 – P. 171–195.

Рецензія/Peer review : 02.05.2018

Надрукована/Printed : 04.06.2018

Рецензент: прорецензовано редакційною колегією